

FSEK KAPSAMINDA FİLM YAPIMCILARININ HAKLARI

GİRİŞ

Kanunumuz (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu), eser sahibinin haklarına bağlantılı hak sahipleri olarak, icracı sanatçılar, fonogram yapımcısı, radyo televizyon kuruluşları ve film yapımcılarını düzenlemiştir.

Ben bu çalışmamda bağlantılı hak sahiplerinden film yapımcısı kavramını ve film yapımcısının haklarını anlatmaya çalışacağım.

Konunun özüne girmeden önce film yapımcısı kavramının hukukumuzda ilk olarak nasıl düzenlendiğinden kısacası bu kavramın tarihsel gelişiminden biraz bahsettikten sonra asıl konum olan film yapımcısı kavramını ve film yapımcısının haklarını ayrıntılı olarak değerlendireceğim.

FSEK (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu)’de yer alan film yapımcısı kavramı daha önce farklı şekillerde ifade ediliyordu. Şöyle ki, 1995 yılında 4110 sayılı kanun ile yapılan değişikliğe kadar, FSEK m. 8/IV’ e göre, sinema eserinin sahibi, sinema eserini üreten kişi, yani yapımcı idi. Bu tarihe kadar “yapımcı” ifadesi yer almaktaydı. 1995 yılında yapılan değişiklikten önce, sadece yapımcının eser sahibi olarak kabul edilmesi doktrinde hata olarak kabul edilmiştir¹. 1995 yılında yapılan değişiklik ile FSEK m. 8/V’ de sinema eserlerinin sahibini; yönetmen, özgün müzik bestecisi ve senaryo yazarı olduğu belirlenmiştir. Daha öncede belirttiğimiz gibi film yapımcısı kavramı birçok değişiklikler sonucu benimsenmiştir. Bu husustaki son değişiklik 2001 yılında 4650 sayılı kanun ile yapılmış ve FSEK m. 8/III’ de düzenlenmiştir. Yapılan düzenleme ile sinema eserlerinde yönetmen, özgün müzik bestecisi ve senaryo yazarı yanında diyalog yazarı da eklenmiştir. Ayrıca canlandırma tekniğiyle yapılmış sinema eserlerinde, animatör de eser sahipleri arasında yer almıştır.

2001 yılında yapılan değişikliğe kadar FSEK’ de “bağlantılı haklar ” gibi bir ifade yer almamaktaydı. 2001 yılında kanununda yapılan değişiklikle FSEK m. 80’e “eser sahibinin haklarına bağlantılı haklar²” adlı yeni bir kavram getirilmiş oldu. Kanun, bağlantılı hak kavramını açıklarken karışık bir yol izlemiştir. Şöyle ki; bağlantılı haklar, FSEK m.

¹ Azra Arkan, **Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar**, İstanbul: Vedat, 2005, s. 200.

² Bu çalışmamızda artık “Bağlantılı Haklar” olarak adlandıracağız.

80'de; icracı sanatçıların, fonogram yapımcılarının ve radyo televizyon kuruluşlarının haklarından oluşan komşu haklar ile film yapımcısının haklarından oluşan komşu haklar ile film yapımcısının hakları olmak üzere iki ana başlık altında düzenlemiştir. Bu tür bir ayrımın yapılması kanun yapma tekniği açısından isabetsiz görülmektedir. Bu isabetsizlik üzerinde daha önce sınıfta birçok tartışma ve eleştiriler yapıldığı için, çalışmamda bu eleştirilere yer verip konuyu sıkıcı bir hale getirmek istemedim.

Arkan' ın da katıldığı görüşe göre, film yapımcı ifadesi bazen yanıltıcı olabilmektedir³. Şöyle ki, kanun kapsamına her film yapımcı değil; sadece sinema eseri yapımcıları bağlantılı hak sahibi sıfatını kazanabilir. Çünkü takdir edileceği gibi, eser olmayan bir yerde o esere bağlı bir bağlantılı hak sahipliğinden bahsedilmesi mümkün değildir. Peki eser niteliğine sahip olmayan bir görüntünün ilk tespitini yapan kimsenin FSEK kapsamında korunması mümkün değil midir? Böyle bir tespiti yapan kimseyi FSEK m. 84 de düzenlenen haksız rekabet hükümleri kapsamında korumamız mümkün olacaktır. FSEK m.84/III; “*Eser mahiyetinde olmayan her nevi fotoğraflar, benzer usullerle tespit edilen resimler ve sinema mahsulleri hakkında da bu madde hükümleri uygulanır.*” şeklinde ki ifadeyle haksız rekabet hükümlerinin uygulanacağını belirtmiştir.

I. FİLM YAPIMCISI

Çalışmamın bu bölümünde sizlere, sinema filmi ve sinema eseri kavramları arasındaki ayırmadan ve film yapımcısı kavramından bahsedeceğim.

A. Sinema Film ve Sinema Eseri Kavramı

Film, hukuki bir terim olmayıp, ticari amaçlı sinema filmleri ile kültür, çizgi, doğa, reklam vs. filmlerini ve belgeselleri, günlük olayları veya icraları tespit eden çekimleri, video filmleri ile oyunlarını hiçbir değeri olmayan veya sadece pornografiye odaklanmış yapımları

³ Arkan, s. 201.

çatısı altında toplayan bir üst kavramdır⁴. Filmlerin tespit edildikleri şeritlere de film denilmektedir.

Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkında Kanun'un 3/b maddesinde sinema filmi, "*Sinema sanatına özgü dil ve yöntemler ile meydana getirilen belgesel, kurgu, animasyon ve benzeri türlerde; konulu veya konusuz, uzun veya kısa metrajlı, tespit edildiği materyale bakılmaksızın elektronik, mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisinden ibaret filmler*" şeklinde tanımlanmıştır. Sinema filmleri de hükümde sayılan bütün türleri içine alan genel bir kavramdır⁵. FSEK kural olarak tüm bu türleri korumamaktadır. Şartların varlığı halinde sinema eserlerini koruma altına almıştır.

Sinema eserleri, filmlerin bir bölümünü oluşturur, diğer türlerden eser olma niteliği ile ayrılır ve eser olarak FSEK kapsamında korunur⁶. Sinema eserleri FSEK m. 5'de aşağıdaki gibi hükme alınmıştır.

"Sinema eserleri, her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri gibi, tespit edildiği materyale bakılmaksızın, elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisidir."

Bir filmin sinema eseri sayılması için dört şartın gerçekleşmiş olması gerekir. Bu şartlar; Filmin, *i)* FSEK m. 8/III' de belirtilen anlamda sahipleri bulunmalıdır, *ii)* kanun hükmünde belirtilen bu sahiplerden yönetmeni ve senaryosu mutlaka bulunmalıdır, *iii)* meydana çıkan ürün sahiplerinin hususiyetlerini taşımalıdır ve son olarak FSEK m. 5'de sayılan kategorilerden birine dahil olmalıdır.

Unutmamak gerekir ki bir eserin korunabilmesi için mutlaka bir sahibi olması gerekir. Anonim eserler sahipsiz eser değil, sahibi bilinmeyen eserdir. Her ne kadar FSEK m. 8/III' de sinema eserlerinde, yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı ve diyalog yazarı, eserin birlikte sahibidirler dese de, sadece yönetmen ve senaryonun varlığı o eseri

⁴ Ünal Tekinalp, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, Güncelleştirilmiş, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Dördüncü bası, İstanbul: Arıkan, 2005,s. 118.

⁵ Arkan, s. 24.

⁶ Tekinalp, s. 118.

sinema eseri olarak adlandırmamıza yeterli olacaktır⁷. Çünkü sessiz filmler de sinema eseri olabildiğine göre, özgün müzik ve diyalogun da her filmde bulunması gerekmemektedir; ancak yönetmensiz ve senaryosuz bir sinema eseri düşünülemez.

FSEK m. 5 incelendiğinde, yasa koyucu sinema eserlerini birbirinden “veya” sözcüğüyle iki gruptan oluşturmuştur⁸. Tekinalp’ a göre birinci grupta, her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler yer alırken ikinci grupta görüntüler dizisi yer alır. Her iki grubun ortak özelliği sahibinin hususiyetini taşımasıdır. Hiçbir ürün yoktur ki sahibinin hususiyetini taşımadan eser olarak nitelendirilsin ve FSEK kapsamında koruma altına alınsın. Mesela, bir piyesin veya konferansın sadece nakil amacıyla filme alınması veya güvenlik kamerasının kayda aldığı görüntülerde sahibinin herhangi bir hususiyetini taşımayan ürünlerin sinema eseri olarak korunması mümkün olmayacaktır.

Belirtmek gerekir ki, televizyon yayınlarında da hareketli resimlerin ekran üzerine yansımaları söz konusu olur. Canlı bir yayının, hususiyet taşıması halinde ortaya bir televizyon eserinin çıktığı kabul edilmelidir⁹. Bir televizyon eserinin varlığından bahsedebilmek için her şeyden önce, yayının canlı olması gerekmektedir. Zaten eğer bu yayınlar daha önceden tespit edilmişlerse, sinema eseri kapsamında değerlendirilecektir. Doktrinde televizyon eserlerine, sinema eserlerine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanabileceği kabul edilmektedir¹⁰.

Futbol, basketbol gibi sportif faaliyetlerin sinema eseri sayılıp sayılmayacağı hususunda, doktrinde bazı yazarların katıldığı görüş olumsuz olmuştur. Bu yazarlara göre sportif faaliyetler sinema eseri olarak korunmaz¹¹. Çünkü bu tür faaliyetlerdeki hareketleri bir daha tekrar etme olasılığı yoktur. Yani bu ürünlerin koreografisi yapılamaz. Tekinalp’ e göre,

⁷ Tekinalp, s. 119.

⁸ Tekinalp, s. 119. Krş. Arkan, a) sinema eserleri, b) bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmleri ve , c) elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizileri ... şeklinde ayırmıştır, s. 24.

⁹ Arkan, s.25.

¹⁰ Yıldırım Akkayan, **4630 sayılı Kanun Değişikliği ve Gelişmeler Işığında Sinema Eserleri ve Sinema Eser Sahipliği**, Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı C.I, İstanbul, 2001, s.10, Aktaran, Arkan s. 25., Tekinalp, s. 120.

¹¹ Şafak N. Erel, **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, 3. Bası, Ankara; Seçkin, 2009, s.42., Tekinalp, s. 120., Arkan, s. 204., Halit Aker, “*Futbol Karşılaşmalarına İlişkin Yayın Hakkının Hukuki Niteliği ve Rekabet Hukuku Açısından Yayın Haklarının Merkezi Pazarlanması*”, AÜEHFD, 2006, C.55, S. 1., s. 22.

futbol maçlarını tespit eden filmler “yayın” olarak korunurlar ve ayrıca FSEK m. 84’de düzenlenen haksız rekabet hükümlerinden yararlanabilirler¹².

B. Film Yapımcısı Kavramı

Film yapımcısı kavramının tarihsel gelişim sürecine çalışmamızın başında değindiğimiz için¹³ artık burada günümüzde kavramın nasıl kullanıldığına inceleyeceğiz

Film yapımcısı, sinema eserini, sermayesi ve işletmesel örgütlenme gücü ve yeteneği ile gerçekleştirip, filme, yani şerit üzerine ilk tespit eden gerçek veya tüzel kişidir¹⁴. Bir film yapımcısının varlığından bahsedebilmemiz için ortada bir sinema eseri bulunması gerekmektedir¹⁵. Çünkü FSEK, film yapımcılarının haklarını, eser üzerindeki haklara bağlantılı hak sahipliği kapsamında değerlendirmiştir. Ancak doktrindeki bazı yazarlara göre, sinema eseri niteliği taşıyan veya taşıyan herhangi bir filmin tespitini yapan her film yapımcısının bağlantılı hak sahibi olduğunu savunmaktadırlar¹⁶.

FSEK m. 80’de film yapımcılığının tespitinde bir karine öngörmüştür. Söz konusu karineye göre, bir sinema eserinde olağan şekilde adı bulunan gerçek veya tüzel kişi, aksine bir kanıt bulunmadıkça filmin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcı olarak kabul edilecektir.

Ayrıca FSEK m. 82’de bir film yapımcısının FSEK kapsamında korunabilmesi için gerekli şartlar belirtilmiştir. Maddeye göre, film yapımcılarına FSEK hükümlerinin uygulanabilmesi için, yapımcı ya Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olacak ya da Türkiye Cumhuriyeti’nde bulunan bir sinema eseri olacaktır.

¹² Tekinalp, s. 120.

¹³ Bkz. yukarıda s. 1.

¹⁴ Tekinalp, s. 267.

¹⁵ Arkan, s. 205., Tekinalp, s. 266.

¹⁶ Cahit Suluk, **Telif Hakları ve Korsanlıkla Mücadele**, İstanbul;Hayat, 2004, s. 113., Mustafa Ateş, **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması**, Ankara; Seçkin, 2003, s. 234.

2004 yılında yapılan değişiklik ile düzenlenen FSEK m.13/III ile Kayıt ve Tescil Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 5. maddesinde, sinema ve müzik eserleri sahiplerinin kayıt ve tesciline ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. FSEK m.13/III' e göre,

“Filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren film yapımcıları ile seslerin ilk tespitini gerçekleştiren fonogram yapımcıları, hak ihdas etmek amacı taşımaksızın, sahip oldukları hakların ihlâl edilmemesi, hak sahipliklerinin belirlenmesinde ispat kolaylığı sağlanması ve malî haklara ilişkin yararlanma yetkilerinin takip edilmesi maksadıyla, sinema ve müzik eserlerini içeren yapımlarının kayıt ve tescilini yaptırırlar. Aynı maksatla, eser sahiplerinin talebi üzerine, bu Kanun kapsamında korunan tüm eserlerin kayıt ve tescili yapılabilir, malî haklara ilişkin yararlanma yetkileri de kayıt altına alınabilir...”

Madde metninden de anlaşılacağı gibi, tescil bir sıhhat şartı olmayıp, ispatta kolaylık sağlanması amacı ile getirilmiştir.

Son olarak FSEK m.81'e göre, müzik ve sinema eserlerinin çoğaltılmış nüshaları ile süreli olmayan yayınlara (kitap gibi) bandrol yapıştırılması zorunlu kılınmıştır¹⁷.

II. FİLM YAPIMCISININ ALMASI GEREKEN İZİN

Film yapımcısının hakkı, onun eser sahibinden ve/veya icracı sanatçıdan mali hakları kullanma yetkisini devralarak filmin ilk tespitini gerçekleştirmesiyle doğacaktır¹⁸. Bu durum FSEK m. 80'de belirtilmiştir. Arkan' a göre, hükmün ifadesi isabetsizdir. Şöyle ki, *“film yapımcısının kendisine tanınan haklara sahip olabilmesi için, eser sahibinden ve icracı sanatçıdan, sahip oldukları tüm mali hakların kullanma yetkisini devralması gerektiği gibi bir anlam çıkmaktadır. Oysa, film yapımcısının, eser sahibinden ve icracı sanatçıdan yalnızca tespit hakkına ilişkin izin alması, kendisine kanunun tanıdığı mutlak nitelikteki bağlantılı haklara sahip olabilmesi için yeterlidir.”*¹⁹. Eser sahibi ve/veya icracı sanatçı, haklarının takibi için bir meslek birliğine yetki vermişse, izni şüphesiz ki bu meslek birliği

¹⁷ Arkan, s. 206.

¹⁸ Tekinalp, s. 268.

¹⁹ Arkan, s. 208.

verecektir²⁰. Kanundaki “eser sahibi” ibaresi, hem sinema eserinin birlikte sahipleri olan yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo ve diyalog yazarını, hem de varsa romancı, hikayeci, şair gibi, eserleri kullanılan eser sahiplerini kapsar.

FSEK m. 80’de belirtilen film yapımcısının, eser sahibinden ve icracı sanatçıdan mali hakları kullanma yetkisini devralması, aslında bir ruhsattır (lisanstır). İznin niteliği ve kapsamı her olayda ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Çünkü izin, hakkın devri veya hakla ilişkin ruhsatın tanınması şeklinde verilebilir. Biz buradaki devirden, hakkın devrini değil de hakkın kullanım yetkisinin (yani ruhsatın) devredildiğini kabul etmekteyiz²¹.

FSEK m. 80 uyarınca "Komşu hak sahipleri ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıların verdikleri izinlerin yazılı olması zorunludur". Bu ifade dışında iznin şekli konusunda bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak iznin mali haklara bir işlem olması sebebiyle Komşu Haklar Yönetmeliği'nin 23. maddesi uyarınca²², burada eser sahiplerinin haklarının devrine ilişkin FSEK m. 52'nin kıyasen uygulanması gerekir. Bu maddeye göre, *mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı olması ve konuları olan hakların ayrı ayrı gösterilmesi şarttır*. Dolayısıyla "mali haklarımın kullanımını devrettim" veya "çoğaltma vs haklarımın kullanımını devrettim" şeklindeki kayıtlar geçerli değildir²³.

İzin alınması gereken eser sahibi ve icracı sanatçı kabul edileceği gibi birden çok kişi olacaktır. Eser sahibinin birden çok olduğu, gerek müşterek eser sahipliği gerekse iştirak halinde eser sahipliği söz konusu olduğunda iznin tüm eser sahiplerinden alınması gerekecektir. Müşterek eser sahipliğinde bağımsız kısımlardan biri hakkındaki izni o kısmın sahibi tek başına verebilecektir. Eser sahibinin birçok kişi olabileceği gibi, icracı sanatçının da birden çok kişi olması mümkündür. Birden fazla icracı sanatçının bir eseri icra etmesi halinde icradan doğan hakların kullanılması Komşu Haklar Yönetmeliği m. 11' de düzenlenmiştir²⁴. İcracı sanatçıların icra ettikleri eser kısımlara ayrılabilir ve her kısım

²⁰ Fikir ve Sanat Eseri Sahipleri ile Bağlantılı Hak Sahipleri Meslek Birlikleri ve Federasyonları Hakkında Tüzük m. 4., Fikir ve Sanat Eseri Sahipleri ile Bağlantılı Hak Sahipleri Meslek Birlikleri Tip Statüsü m. 8.

²¹ Arkan, s.208.

²² Komşu Haklar Yönetmeliği m. 23 : “Komşu hak sahiplerinin haklarının devir ve intikali, 5846 sayılı kanun ile genel hükümler çerçevesinde yürütülür.”

²³ Arkan, s. 116.

²⁴ Komşu Haklar Yönetmeliği m. 11: “Bir sanat eseri birden fazla icracı sanatçı tarafından icra ediliyorsa ve ortaya çıkan eser de kısımlara ayrılabiliriyorsa, bu sanatçılardan her biri vücuda getirdiği kısmın sahibi sayılır. Şayet icra edilen eser ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa, bu yapımın sahibi onu vücuda getirenlerin birliğidir.

farklı icracı tarafından icra ediliyorsa, icracılardan her biri icra ettiği kısım üzerinde hak sahibi sayılır. Burada icranın kısımlara ayrılmasından anlaşılması gereken bunun maddi olarak bölünebilmesi değil, her bir kısmın iktisaden değerlendirmeye müsait olmasıdır. Yönetmelik uyarınca burada da müşterek eser sahipliğinde olduğu gibi, icracı sanatçılardan her biri icra ettiği kısım üzerinde icradan doğan haklarını tek başına kullanabilir, fakat bu haklarını kullanırken diğerlerinin hakkına öncelikle uymak zorundadırlar. Eğer icra bağımsız bir bütün teşkil ediyorsa, izni tüm icracılardan almak gerekecektir. İcranın bir orkestra, koro veya tiyatro grubu tarafından gerçekleştirilmesi halinde FSEK m. 80 uyarınca orkestra ve koroda yalnız şefin; tiyatro grubunda ise yalnız yönetmenin izni yeterli olacaktır. Grup olarak bir icra söz konusu olduğunda varsa grup liderinden izin almak yeterlidir. Bir organizatörün girişimi ile sözleşmeye dayanılarak gerçekleştirilen icralar için, icracı sanatçının yanında organizatörün de izninin alınması gerekecektir²⁵.

Sinema eserlerinin birlikte sahipleri yapımcısına mali haklarını devretmişlerse, aksine bir sözleşme veya özel bir hüküm bulunmadıkça filmin dublajına ve alt yazı yazılmasına itiraz edemezler.

FSEK m. 80 hükmüne göre, müzik eseri sahibi, filmin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcı ile yaptığı sözleşmedeki hükümler saklı kalmak şartıyla eserini yayımlama ve icra hakkını muhafaza eder²⁶.

III. FİLM YAPIMCISININ HAKLARI

Film yapımcısı, sinema eserine fikri bir katkısı bulunmadığı için, FSEK m.8/III' de belirtilen sinema eserinin sahipleri arasında yer almamaktadır. Bundan dolayı film yapımcısının sinema eseri üzerinde herhangi bir mali veya manevi hakkı bulunmamaktadır. Film yapımcısı sadece sinema eserinden doğan mali hakların kullanılmasını, bir sözleşmeyle

Ortaya çıkan ortak yapım ile ilgili tüm hakların kullanımında birbirlerinin haklarına öncelikle riayet etmek zorundadırlar. İcracı sanatçılar hakların korunmasında ortak hareket edebilirler ya da içlerinden birisine yetki verebilirler. İcracı sanatçılardan biri, birlikte yapılacak bir muameleye muhik bir sebep olmaksızın müsaade etmezse, bu müsaade mahkemece verilebilir. İcracı sanatçılardan her biri birlik menfaatlerine tecavüz edildiği takdirde tek başına hareket edebilir."

²⁵ Arkan, s. 209.

²⁶ Tekinalp, s. 268.

devren kazanabilir²⁷. Film yapımcısının aslen iktisap edilmiş, herkese karşı ileri sürülebilen bağlantılı nitelikte, koruyucu ve mutlak kullanma hakkı ise film, yani şeritteki tespit üzerindeki hakkıdır.

Film yapımcısına, bağlantılı hak sahibi olarak, ilk tespitini çoğaltma, satma, dağıtma, kiraya ve ödünç verme, umuma iletme, yeniden iletme ve temsil hakları tanınmıştır. Bu hakları ayrıntılı olarak aşağıda inceleyeceğiz. Belirtmek isterim ki, Roma ve TRIPS gibi uluslararası anlaşmalarda icracı sanatçıya, fonogram yapımcısına ve yayın kuruluşlarına bağlantılı hak tanırken film yapımcılarına böyle bir hak tanımamıştır²⁸.

Film yapımcısının koruma konusu olan hak, yapmış olduğu ilk tespittir. Belirtmek gerekir ki, tespit üzerine kaydedildiği, videogram da denilen, görüntü veya ses ve görüntü taşıyıcısı fikri hukuk anlamında korunmayacaktır. Bu taşıyıcılar, durumlarına göre haksız rekabet veya korucuyu hükümler ile korunabilir²⁹.

FSEK kapsamında eser sahibinin hakları iki başlık altında düzenlenmiştir. Bu haklar, eser sahibinin münhasır haklarından olan ve devredilmeyen “manevi haklar” ile devre konu olabilen “mali haklar”dır. FSEK’ de film yapımcılarına sadece mali haklar tanınmıştır. Çalışmamızın bu bölümünde yukarıda belirtmiş olduğumuz film yapımcısına tanınmış olan mali hakları inceleyeceğiz.

A. Çoğaltma Hakkı

FSEK m. 80’de film yapımcısının yapmış olduğu ilk tespitini doğrudan ya da dolaylı olarak çoğaltılabilmesi için, ilk tespiti yapan film yapımcısından yazılı olarak izin alınması gerektiğini ifade etmiştir. Bu hüküm doğrultusunda, ilk tespiti yapan film yapımcıları, bu tespitini ses veya görüntü nakil ve tekrarına yarayan her türlü araca doğrudan veya dolaylı

²⁷ Tekinalp, s. 267.

²⁸ Arkan, s. 210.

²⁹ Arkan, s. 211.

şekilde kaydedilerek; bir veya daha fazla kopya haline getirilmesi konusunda izin vermek yetkisine sahiplerdir³⁰.

Yapılacak olan ilk tespitin hukuka uygun olarak çoğaltılabilmesi için film yapımcısının yani sıra diğer hak sahiplerinin de iznine ihtiyaç vardır. Burada bahsedilen diğer hak sahipleri, eser sahibi ile icracı sanatçıdır. Bu çoğaltmayı kişisel kullanım amaçlı olarak yapıyorsak, bunun için herhangi bir izin almaya gerek yoktur.

Çoğaltma doğrudan veya dolaylı olarak yapılabilmektedir. Tespiti içeren görüntü veya ses ve görüntü taşıyıcısından yapılıyorsa doğrudan çoğaltma; tespitin iletildiği radyo, televizyon, internet gibi araçlardan kayıt yapılarak çoğaltma yapılıyorsa buna da dolaylı çoğaltma denilmektedir³¹.

B. Yayma Hakkı

Bağlantılı hak sahiplerinin yayma hakkına ilişkin bir tanım FSEK' de de, Yönetmelikte de yer almamaktadır. Eser sahibinin yayma hakkını düzenleyen FSEK m. 23'den yararlanarak, film yapımcıları açısından yayma hakkı; film yapımcısının gerekli izinleri aldıktan sonra yaptığı ilk tespitin, asıl veya çoğaltılmış nüshalarını kiralamak, satmak, ödünç vermek veya diğer yollarla dağıtmak şeklinde ifade edilebilir³². Satıma, kiralamaya, ödünce konu olan; filmin yer aldığı ses veya ses ve görüntülerin kaydedildiği maddi araçlardır³³.

FSEK m. 80'de film yapımcısının, eser sahibi ile icracı sanatçının izni ile yaptığı tespitin, "... satılmasına, dağıtılmasına, kiralanmasına ve ödünç verilmesine..." izin vermek veya yasaklamak konusunda münhasıran yetkili olduğu ifade edilmiştir. Aynı madde hükmüne göre, film yapımcısı, yurt içinde satış veya başka yollarla dağıtılmamış, tespitlerinin aslı veya çoğaltılmış örneklerinin satış veya diğer yollarla dağıtılması hususunda izin verme ve yasaklama yetkisine sahiptir.

³⁰ Cem Baygın, "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na Göre Eser Sahibinin Hakları ile Bağlantılı Haklar", AÜEHFD, 2001, C.V, S. 1-4., s.322., Ahmet M. Kılıçoğlu, **Sınai Haklarla Karşılaştırılmalı Fikri Haklar**, Ankara:Turhan, 2006, s. 265.

³¹ Arkan, s. 211.

³² Arkan, s. 213.

³³ Tekinalp, s.178.

Yayma hakkında da, aynen çoğaltma hakkında olduğu gibi, film yapımcısının bu konudaki izni yeterli olmayıp, ayrıca eser sahibi ile icracı sanatçının da izni gerekmektedir³⁴.

FSEK m. 23/II' de tükenme ilkesinden (veya ilk satış) bahsetmektedir. Tükenme ilkesini açıklayacak olursak; eser sahibi, üzerinde hak sahibi olduğu, eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarının satış veya diğer yollarla dağıtılması hususunda bir kez izin vermekle, bu izni izleyen satışlar içinde izin vermiş sayılır. FSEK m. 80'e göre de, film yapımcıları yurt içinde satış veya başka yollarla dağıtılmamış, tespitlerinin satış veya diğer yollarla dağıtılması hususunda izin verme ve yasaklama yetkisine haizdir. Ancak film yapımcısı, tespitinin bir sefer satışına izin vermişse, bu izin izleyen satışlar içinde geçerlidir³⁵. Ancak film yapımcısının, yurt dışı satışları için verdiği izin yurt içinde hakkın tükenmesine sebep olmaz³⁶. Bunun nedeni ise, Türk Hukuk Sisteminde ülkesel tükenme prensibinin benimsenmiş olmasıdır. Avrupa Birliği'ne dahil olan ülkelerde bölgesel tükenme ilkesi benimsenmiştir.

C. Temsil (Kamuya Sunma) Hakkı

FSEK m. 80'de "Film yapımcısı, film tespitlerinin telli veya telsiz araçlarla satışı veya diğer biçimlerde umuma dağıtılmasına veya sunulmasına ve gerek kişilerin seçtikleri yer ve zamana tespitlerine ulaşılmasını sağlamak suretiyle umuma iletimine izin vermek veya yasaklamak hakkına sahiptir." şeklindeki ifadeyle film yapımcısına temsil hakkı tanıdığını görmekteyiz.

Hükümde yer alan film yapımcısının temsil ile ilgili vermiş olduğu izin; eylemi, hukuka uygun hale getirmek için yeterli olmayacaktır. Aynen çoğaltma ve yayma hakkında olduğu gibi burada da ayrıca eser sahibi ve icracı sanatçıların izni gerekir³⁷.

Bağlantılı hak sahibi olan film yapımcısının temsil hakkının kapsamını FSEK m.24'de yer alan eser sahibinin temsil hakkı hükmünden yararlanarak belirlemek mümkün olacaktır. Bu hükme göre temsil doğrudan doğruya veya dolaylı temsil olmak üzere ikiye

³⁴ Kılıçoğlu, s.265.

³⁵ Arkan, s. 214.

³⁶ Tekinalp, s. 269.

³⁷ Kılıçoğlu, s.266.

ayrılmaktadır. Doğrudan temsilde, eser, arada onu nakle ya da tekrara yarayan mekanik bir araç olmaksızın çalınmakta, gösterilmekte veya oynatılmaktadır³⁸. Dolaylı temsilde ise, eser ya onu tespitte yarayan bir vasıtayla kaydedilerek daha sonra bu taşıyıcının bir araçla çalınması yardımıyla kamuya sunulmakta ya eseri yayınlayan radyo televizyon yayınları umuma açık bir yerde bulunan kimselere izletilmekte ya da dinletilmektedir. Böylelikle bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere film yapımcısının temsil hakkının, yalnız dolaylı temsili kapsayacağı görülmektedir.

Film yapımcısının temsil hakkı sadece dolaylı temsilde söz konusu olduğundan hangi hallerde izin alınması gerektiği üzerinde durmakta fayda olacaktır. Bir filmi içeren videogramın umuma açık bir yerde, (sinemada, barda, kahvehanede v.s.) gösterilmesi veya bir filmin gösterilmesi için izin verilen mekanın dışında işaret, resim ve ses nakline yarayan bir aletle nakledilerek, aynı anda orada da izlettirilmesi dolaylı temsil kavramına girdiğinden bu gibi durumların söz konusu olması halinde film yapımcısından izin alınması gerekecektir. Yalnız belirtmek gerekir ki, bir film tespitini içeren görüntü taşıyıcısından yararlanarak iletim yapan iletim kuruluşlarının, bu iletimlerinin kamuya açık bir yerde izlettirilmesi için film yapımcısından izin alınmasına gerek yoktur; film yapımcısına bir ödeme yapılması yeterli olacaktır³⁹.

Yasa koyucu, hak sahiplerine yapılacak ödemelerin nasıl olacağı hususunda 2004 yılında yaptığı son değişiklikle daha önce benimsenen sistemden farklı bir sistem ortaya koymuştur. FSEK m. 41/I' e göre, girişi ücretli veya ücretsiz umuma açık mahaller; eser, icra, fonogram, yapım ve yayınların kullanım ve/veya iletimine ilişkin FSEK m.52'e uygun sözleşme yaparak hak sahiplerinden veya üyesi oldukları meslek birliklerinden izin alacak ve sözleşmelerde yazılı mali hak ödemelerini bu madde hükümlerine göre yapacaklardır. FSEK m. 41'de tarifelerin nasıl oluşturulacağı da düzenlenmiştir, hükme göre, söz konusu tarifeler ya kullanılan yani temsil edilen fikri ürün başına veya götürü tarzda oluşturulabilecektir. Ayrıca bu tarifeleri her bir meslek birliği ayrı ayrı tespit edebileceği gibi, meslek birlikleri bir araya gelerek ortak bir tarifede oluşturabileceklerdir⁴⁰. FSEK m. 41/II' de, mahallerde kullanılan veya iletimi yapılan eser, icra, fonogram, yapım ve yayınlar üzerinde hak sahibi

³⁸ Arkan, s. 214.

³⁹ Arkan, s.215.

⁴⁰ Arkan, s. 99.

olanların, bunların kullanım ve iletimine ilişkin ödemelerin yapılmasını ancak yetki verdikleri meslek birlikleri aracılığıyla talep edebilecekleri ifade edilmiştir. Ancak sinema eserleri bakımından bu fikranın uygulanması zorunlu değildir. Yani, sinema eseri üzerinde hak sahibi olan film yapımcısı ödeme taleplerini bireysel olarak yapabileceklerdir⁴¹.

D. Kamuya (Umuma) İletim Hakkı

Kamuya iletim hakkı 2001 yılında yapılan değişiklikle FSEK' e girmiş oldu. FSEK m. 25'de kamuya iletim hakkı, hareketle seslerin, görüntülerin veya her ikisinin, bunların nakillerine yarayan araçlarla kamuya iletilmesini ifade etmektedir. FSEK m. 80'de film yapımcılarına da kamuya iletim hakkı tanınmıştır. Kamuya iletim hakkı, film yapımcılarına, ilk tespitini yaptıkları filmin kamuya iletilmesine izin vermek veya yasaklamak yetkisini vermektedir. Hemen belirtelim ki bir filmin hukuka uygun olarak kamuya iletimi için film yapımcısının yanı sıra eser sahibi ve icracı sanatçının ve hak sahibi ise yayın kuruluşunun da izni gereklidir.

Kamuya iletim hakkı, diğer bağlantılı hak sahiplerinde olduğu gibi “yayın ve yeniden yayın yoluyla iletim” ve “kamunun erişimine sunma yoluyla kamuya iletim” şeklinde gerçekleşebilir⁴².

1. Yayın ve Yeniden Yayın Yoluyla Kamuya İletim

Türk Hukuku'nda yayın; görüntü ve/veya seslerin radyo televizyon gibi radyo dalgaları, uydu veya kablo ile kısacası telli telsiz araçlarla yayın yapan bir kuruluş tarafından kamuya iletilmesi; yeniden yayın ise; bir yayın kuruluşunun yaptığı yayının, bütününe veya bir bölümünün başka bir yayın kurulu tarafından alınarak; yayın yapan kuruluşla aynı anda ya da daha sonra umuma iletilmesine denir⁴³. Burada sözü edilen yayın nihai tüketiciye ulaşan yayındır. Hemen belirtmek isterim ki, bir iletimin talep üzerine elektronik olarak, televizyon

⁴¹ Arkan, s. 215.

⁴² Kılıçoğlu, s. 266.

⁴³ Tekinalp, s. 181.

veya bilgisayar ortamına getirilmesini sağlayan talebe bağlı iletimler teknik anlamda yayın değildir. Bu gibi iletimler, kamunun erişimine sunma kapsamında deđerlendirilir⁴⁴.

FSEK m. 80'e göre, film yapımcıları, tespitlerinin yayını veya yeniden yayınına izin vermek veya bunu yasaklamak konusunda hak sahibidirler. Film yapımcıları, yapmış oldukları tespitin, toplumun yararlanacağı şeklinde radyo dalgaları, kablo, uydu vb. aracılığıyla yayını veya yeniden yayını konusunda izin verme veya yasaklama hakkına sahiptirler⁴⁵.

FSEK m. 43/I' e göre, sahneye konmuş opera, bale, tiyatro gibi eserlerle ilgili olarak hak sahiplerinden izin alınması gerekecektir, maddenin ikinci fıkrasına göre ise, sahneye konulmuş eserler dışında kalan eser, icra, fonogram ve yapımların; yayın ve yeniden yayınına ilişkin izni, meslek birlikleri verecekler ve demeler de ancak meslek birlikleri aracılığıyla talep edilebilecektir. Böylelikle bu hüküm doğrultusunda, film yapımcılarının izin verme haklarını ve ödeme taleplerini bizzat ileri sremeyecekleri anlaşılmaktadır. Kanımca bu hüküm Anayasa m. 36'da belirtilen hak arama hrriyetine⁴⁶ açıkça aykırı olduğu gibi; eser sahibi ile bağlantılı hak sahiplerinin münhasıran umuma iletim hakkına sahip olduğunu ifade eden m. 25 ile m. 80'e aykırıdır. Bununla birlikte, FSEK m. 43/V' de, FSEK m. 41/IV ila XIII' e atıf yapılmıştır. FSEK m. 41/XII' ye göre, sinema eseri üzerinde hak sahibi olanlar dışındaki hak sahipleri, umumi mahallerden ödeme talebini sadece meslek birlikleri aracılığıyla talep edebilecektir. Ancak sinema eserleri bakımından bu fıkranın uygulanması zorunlu değildir. Bu açıdan görüldüğü gibi bu hükümden sinema yapımcılarının, ödeme taleplerini bizzat ileri sürebilecekleri anlaşılmaktadır. Bu durum doktrinde madde içinde çelişkili olduğu gerekçesiyle eleřtirilmektedir⁴⁷.

⁴⁴ Arkan, s. 217.

⁴⁵ Tekinalp, s. 270.

⁴⁶ Anayasa **MADDE 36** – Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.

⁴⁷ Arkan, s. 218.

2. Kamunun Erişimine Sunma (Kamuda Erişilebilir Kılma) Yoluyla Kamuya İletim

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, internet ortamında fikri ürünlerin kamuya iletilme olanağı doğmuştur. İşte bu yeni teknolojik gelişmeler karşısında eser ve bağlantılı hak sahiplerini korumak için modern mevzuatlar bağımsız bir hak tanımaya başlamışlardır. Bu hakka Türkçe’ de “kamunun erişimine sunma hakkı” veya “ kamuda erişilebilir kılma hakkı” denilmiştir⁴⁸ ve bu hak FSEK m. 80’de kaleme alınmıştır.

IV. FİLM YAPIMCISININ HAKLARININ SINIRI

FSEK m. 80’de, bağlantılı hak sahibinin yazılı iznine gerek olmayan haller düzenlenmiştir. Bu haller aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

1. Fikir ve sanat eserlerinin kamu düzenin korumak, eğitim – öğretim, bilimsel araştırma veya röportaj için veya kazanç amacı güdülmeksizin şahsen kullanılmaya mahsus çoğaltılması.
2. Fikir ve sanat eserleriyle radyo – televizyon programlarının kar amacı güdülmeksizin şahsen kullanmaya mahsus çoğaltılması.
3. Radyo – televizyon kuruluşlarının kendi olanaklarıyla kendi yayınları için yaptıkları geçici tespitler.
4. FSEK’ in kamu düzeniyle ilgili 30., nutuklar hakkındaki 32., eğitim ve öğretim için seçme ve toplama eserlere ilişkin 34., iktibas serbestisi ile ilgili 35., radyo – televizyon yayınlarında telif hakkını düzenleyen 43., devletin faydalanma yetkisine dair 46. ve kamuya mal etmeyi konu alan 46. maddelerinde belirtilen haller.

Tabii ki, bu hallerden hiçbiri, film yapımcısının hak ve yetkilerine zarar şekilde kullanılamaz⁴⁹.

⁴⁸ Arkan, s. 219.

⁴⁹ Tekinalp, s. 270.

V. HAKKIN KORUNMASI

Bağlantılı hak sahipleri, eser sahipleri gibi tecavüzün ref'i, men'i ve tazminat davası ikame edebilirler. Sözü edilen bu davalara ilişkin hükümler bağlantılı haklara tecavüz halinde aynen uygulanır⁵⁰.

Yargıtay 11. HD, birçok kararında, bir radyo – televizyon kuruluşunun yayın hakkını aldığı maç nakline ilişkin görüntülerin başka bir radyo ve televizyon kuruluşlarınca kullanılması halinde FSEK m. 68' i uygulamıştır⁵¹. Yargıtay, anılan hükmü uygularken hangi nitelendirmeyi yaptığını açıklamamıştır. Ancak, futbol maçlarını eser olarak mütalaa etmiş olması mümkün değildir. Çünkü kavram ne kadar geniş yorumlanırsa yorumlansın futbol maçlarını eser olarak nitelendirmek mümkün olmayacaktır. Maç nakli yayındır ve başkasının bu yayından yararlanması, yayın kuruluşunun bu hakkına tecavüzdür, bu tecavüze ref'e ilişkin FSEK m. 68 uygulamasının sebebi FSEK m. 80'dir.

Cezai sorumluluk da bağlantılı haklar yönünden FSEK m. 80'de özel bir hüküm bulunmaktadır.

Diğer bağlantılı haklar alanında olduğu gibi, film yapımcısına tanınan haklara ilişkin koruma da süreyle sınırlandırılmıştır. FSEK m. 80 kapsamında, yapımcıların hakları, ilk tespitin yapıldığı tarihten başlayarak yetmiş yıl devam etmektedir.

⁵⁰ Tekinalp, s. 270.

⁵¹ Bu kararlar yayınlanmamıştır. Tekinalp, s. 271.

SONUÇ

Bu çalışmamda sizlere kısaca, film ve sinema eseri kavramlarının ayrımı; film yapımcısı kavramı ile film yapımcısının haklarından bahsettim. Sizin de çalışmamda görmüş olduğunuz gibi, film yapımcısı kavramı FSEK' de ki bu halini alana kadar birçok değişimden geçmiş ve bugün eser sahibinin haklarına bağlantılı hak sahipliği olarak düzenlenmiştir. Bağlantılı hak kavramından da anlaşılacağı gibi bu hak eser sahibinin hakkına bağlantılıdır bu durumda, herhangi bir bağlantılı haktan söz edebilmemiz için her şeyden önce bir eserin varlığı söz konusu olmalıdır.

Unutmamak gerekir ki, bir ürünü FSEK kapsamında eser olarak koruyamasak dahi şartların gerçekleştiği durumlarda FSEK' de düzenlenen haksız rekabet hükümlerine göre de meydana getirdiğimiz ürünü koruyabiliriz.

Av. Arb. Çağrı Şükrü ULUSLU (LL.M)

BİBLİYOGRAFYA

- Aker, H** : “*Futbol Karşılaşmalarına İlişkin Yayın Hakkının Hukuki Niteliği ve Rekabet Hukuku Açısından Yayın Haklarının Merkezi Pazarlanması*”, AÜEHFD , 2006, C.55, S. 1., s. 22.
- Akkayan, Y** : 4630 sayılı Kanun Değişikliği ve Gelişmeler Işığında Sinema Eserleri ve Sinema Eser Sahipliği, Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı C.I, İstanbul, 2001.
- Arkan, A** : Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar, İstanbul: Vedat, 2005.
- Ateş, M** : Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Ankara;Seçkin, 2003.
- Baygın, C** : “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’na Göre Eser Sahibinin Hakları *ile Bağlantılı Haklar*”, AÜEHFD, 2001, C.V, S. 1-4., ss. 322-329.
- Erel, Ş. N** : Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 3. Bası, Ankara; Seçkin, 2009.
- Kılıçoğlu, A. M** : Sınai Haklarla Karşılaştırılmalı Fikri Haklar, Ankara:Turhan, 2006.
- Suluk, C** : Telif Hakları ve Korsanlıkla Mücadele, İstanbul;Hayat, 2004.
- Tekinalp, Ü** : Fikri Mülkiyet Hukuku, Güncelleştirilmiş, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Dördüncü bası, İstanbul: Arıkan, 2005.